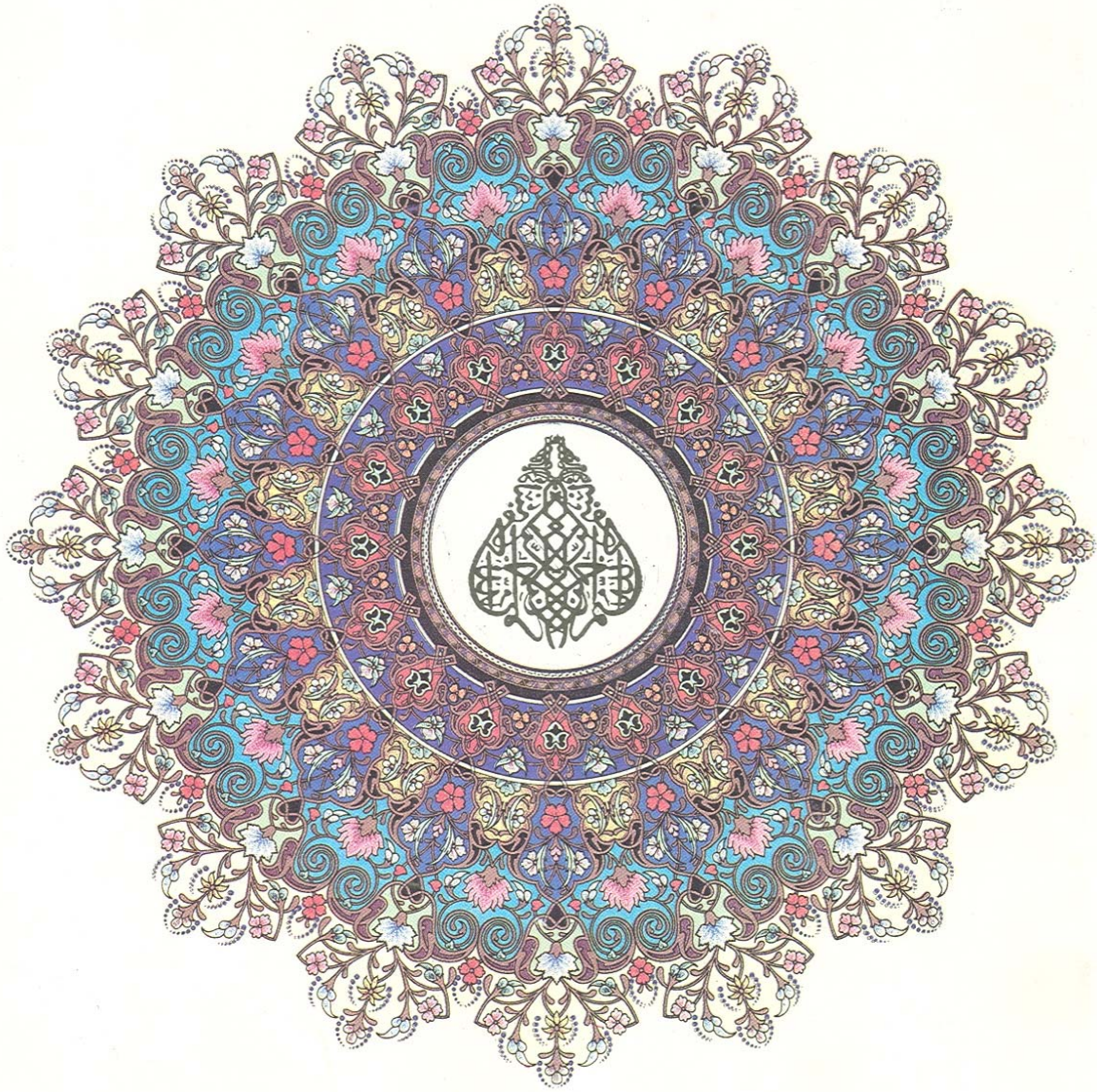

مرکز تحقیقات و بررسی های اقتصادی

مطالعه تطبیقی

مجوزهای جایگزین کارت بازرگانی

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: مطالعه تطبیقی مجوزهای جایگزین کارت بازرگانی

ناظر طرح: محمدعلی تقی‌زاده

مجری طرح: منیره امیرخانلو

همکاران طرح: آیدا ابونبی، شبثم فروحی، شیما حاجی نوروزی و سارا حقیقی‌وند

زمستان ۱۳۹۲

فهرست مطالب

۵	..... مقدمه
۶	..... شاخص تجارت فرامرزی مجوز مورد نیاز برای تجارت فرامرزی در کشورهای:
۹	..... انگلیس
۱۲	..... چین
۱۶	..... ترکیه
۱۸	..... جمع بندی

مقدمه:

کارت بازرگانی، مجوزی است که به دارنده آن اعم از شخص حقیقی یا حقوقی، به موجب ماده ۳ قانون مقررات صادرات و واردات مصوب ۱۳۷۲/۷/۴ مجلس شورای اسلامی، اجازه داده می شود به امر تجارت خارجی بپردازد.^۱ در ایران، مبادرت به امر صادرات به صورت تجاری^۲ مستلزم داشتن کارت بازرگانی است که توسط اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی صادر و به تأیید وزارت بازرگانی (صنعت، معدن و تجارت) می رسد. همچنین، کلیه شرکت های تعاونی کارت بازرگانی خود را صرفاً از اتاق های تعاون جمهوری اسلامی ایران دریافت می نمایند. کاربردهای کارت بازرگانی در ایران شامل موارد زیر می شود:

۱- ثبت سفارش و ترخیص کالا

۲- واردات از مناطق آزاد

۳- مبادرت به حق العمل کاری در گمرک

۴- صادرات کلیه کالاهای مجاز

برای صدور کارت بازرگانی دائم باید از طریق اداره کل ثبت شرکتهای محل اقدام به اخذ اظهارنامه ثبتی و گواهی پلمپ دفاتر نمود و سپس به اتاق بازرگانی و صنایع و معادن یا اتاق تعاون مرکز استان محل فعالیت بر حسب مورد مراجعه نمود و پس از تکمیل پرونده و امضا کارت در اتاق مربوط، جهت تأیید نهایی به اداره کل بازرگانی استان مربوطه مراجعه کرد.^۳

گزارش حاضر به بررسی این نکته می پردازد که چه مجوزهای جایگزینی برای کارت بازرگانی (که در ایران به عنوان اولین مدارک مورد نیاز برای پرداختن به امر تجارت خارجی با مقاصد تجاری در کنار سایر مدارک لازم برای صادرات و واردات محسوب می شود) در سه کشور انگلیس، چین و ترکیه وجود دارد. پیش از بررسی مجوزهای جایگزین کارت بازرگانی در سایر نقاط دنیا مفهوم شاخص تجارت فرامرزی و مدارک مورد نیاز برای صادرات و واردات که در این شاخص مورد بررسی قرار می گیرند، مطرح می شود.

بر اساس نتایج این تحقیق و با توجه به تماس هایی که با فعالین اقتصادی در ارتباط با هر یک از کشورهای مورد بررسی گرفته شد،^۴ در سه کشور انگلیس، چین و ترکیه، مجوزی دقیقاً معادل با کارت بازرگانی که

^۱ قانون مقررات صادرات و واردات، سازمان توسعه تجارت ایران.

^۲ کالاهایی که به تشخیص گمرک ایران برای فروش، وارد یا صادر می گردند، اعم از اینکه به همان شکل یا پس از انجام عملیات (تولیدی، تفکیک و بسته بندی) به فروش برسند، تجاری تلقی خواهند شد.

^۳ به نقل از سایت اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی زنجان.

^۴ در خصوص کشور انگلستان با جناب آقای دکتر امینی، دبیر اتاق ایران و انگلیس صحبت مفصلی شد. در خصوص ترکیه با کارشناس شورای ایران و ترکیه (درخصوص ترکیه، اتاق مشترک نداریم ولی شورای مشترکی برای تجارت ایران و ترکیه وجود دارد) و در مورد چین با نایب رئیس اتاق ایران و چین صحبت شد. نتایج اخذ مشاوره از این افراد، کاملاً در تطبیق با نتایج این گزارش قرار دارد.

اتاق‌های بازرگانی مسئول صدور آن باشند و به‌واسطه آن اجازه تجارت خارجی به فعالان اقتصادی داده شود و وجود ندارد ولی تمهیدات دیگری برای صدور مجوز تجارت در این کشورها اندیشیده شده است.

در انگلیس، بسته به اینکه شریک تجاری در داخل اتحادیه اروپا یا خارج از آن واقع باشد، مقررات متفاوتی برای تجارت وجود دارد. فعالین اقتصادی جهت تجارت با شرکای تجاری خارج از اتحادیه، نیازمند اخذ شماره شناسایی و ثبت فعال اقتصادی (EORI)^۱ و تکمیل و ارسال فرم سند /اداری واحد(نوعی اظهارنامه کامل صادراتی، وارداتی و ترانزیتی) به سیستم رسیدگی محموله‌های صادرات و واردات هستند. در خصوص تجارت با کشورهای عضو اتحادیه، در زمینه واردات، حداقل مقررات وجود دارد، اما جهت صادرات از انگلستان به یکی از کشورهای عضو، نیاز به شماره ثبت مالیات بر ارزش افزوده وجود دارد.

در چین، بر اساس قانون تجارت خارجی این کشور، تجار موظف هستند از طریق ثبت نام در اداره تجارت خارجی تحت نظارت شورای دولتی^۲ یا ادارات تعیین‌شده، مجوز لازم برای تجارت را کسب کنند. در صورتی- که ثبت نام صورت نگیرد، رویه‌های مربوط به اظهارنامه، بازرسی و ترخیص در گمرک انجام نخواهد شد.

در ترکیه، اشخاص حقیقی و حقوقی به‌منظور انجام فعالیت‌های صادراتی و وارداتی می‌بایست از اتاق بازرگانی^۳ استان محل سکونت خود مجوز کسب کنند و اخذ مجوز تجارت از اتاق، منوط به ارائه شماره مالیاتی^۴ از طرف متقاضی است.

۱. شاخص تجارت فرامرزی

زیر شاخه‌ای از شاخص فضای کسب‌وکار که برای بررسی سهولت تجارت در کشورهای مختلف دنیا استفاده می‌شود، شاخص " تجارت فرامرزی " است. در شاخص تجارت فرامرزی، به بررسی تعداد اسناد مورد نیاز صادرات و واردات، مدت زمان انجام فرایندهای وارداتی و صادراتی و هزینه‌های مرتبط با آن‌ها پرداخته می‌شود. این شاخص ضمن ارائه مقیاس‌های عینی از عوامل تاثیر گذار بر تسهیل تجاری، چالش‌ها و موانع دست و پاگیر در تشریفات تجاری را معرفی می‌کند.

گزارش انجام کسب‌وکار بانک جهانی، زمان و هزینه (به استثنای تعرفه‌ها) صادرات و واردات یک محموله استاندارد کالا را از طریق حمل دریایی می‌سنجد. زمان و هزینه لازم برای کلیه فرایندهای اداری- از زمان عقد قرارداد مابین طرفین تا زمان تحویل کالا- در نظر گرفته می‌شود. همچنین تمامی اسناد و مدارک لازم برای صادرات و واردات مورد بررسی قرار می‌گیرند. برای صادرات کالا، فرایندها از زمان قراردادن کالا در

^۱ Economic Operator Registration and Identification

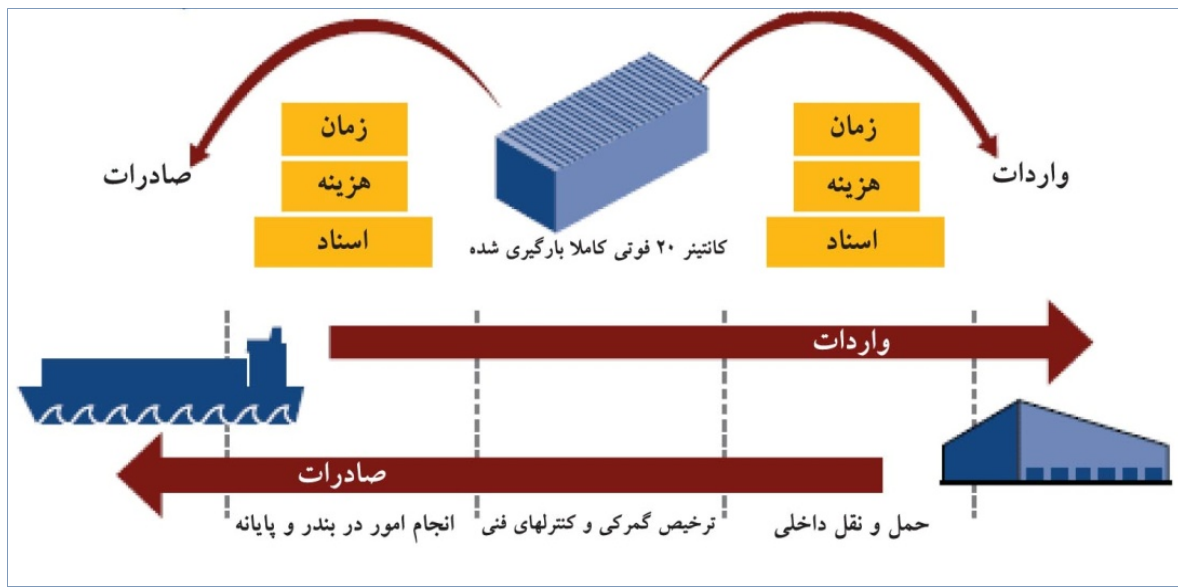
^۲ State Council

^۳ در ترکیه اتاق‌های متعددی نظیر اتاق بازرگانی و صنایع، اتاق بازرگانی، اتاق صنعت و اتاق بازرگانی دریایی وجود دارد. اشخاص حقیقی و حقوقی، بسته به رشته فعالیتی که دارند، می‌بایست از اتاق مربوطه مجوز تجارت را دریافت نمایند.

^۴ Tax Number

کانتینر در انبار صادر کننده تا رسیدن به بندری که قرار است از آن خارج شود و در خصوص واردات کالا، فرایندها از زمان رسیدن کشتی به بندر مقصد تا زمان تحویل کالا در انبار خریدار بررسی می‌شوند. اما در خصوص اسناد و مدارک لازم برای صادرات و واردات، در این شاخص تمامی اسنادی که برای هر بار حمل کالا مورد نیاز است مورد بررسی قرار می‌گیرند. فرض بر این است که قرارداد توسط هر دو طرف معامله مورد توافق قرار گرفته و امضا شده است. اسناد مورد نیاز برای ترخیص از سوی وزارتخانه های ذیربط، مقامات گمرکی، مسئولین پایانه‌های حمل بار و بنادر، دفاتر سازمان‌های کنترل فنی و بهداشتی و بانک‌ها، در این قسمت مورد بررسی قرار می‌گیرد. از آنجا که عمدتاً پرداختها با اسناد اعتباری صورت می‌گیرد، تمامی اسناد مورد نیاز بانک برای صدور و تضمین اعتبار نیز مورد محاسبه قرار می‌گیرد. همچنین اسنادی که سالانه تجدید می‌شوند، مانند اسناد مالیاتی مورد محاسبه قرار نمی‌گیرند. در نمودار ۱ مؤلفه‌هایی از تجارت خارجی که در شاخص تجارت فرامرزی مورد بررسی قرار می‌گیرند نشان داده شده است.

نمودار ۱- موارد مورد بررسی در شاخص تجارت فرامرزی

Source: Trading Across Borders Methodology ۲۰۱۲

جدول ۱ حاوی اطلاعات دقیق در خصوص اسناد و مدارک مورد بررسی در شاخص تجارت فرامرزی کشورهای چین، انگلیس و ترکیه است.

جدول ۱- مدارک مورد نیاز برای واردات و صادرات کشورهای منتخب مورد بررسی در شاخص تجارت فرامرزی

کشور	مدارک مورد نیاز برای صادرات	مدارک مورد نیاز برای واردات
چین	۱. بارنامه ۲. سیاهه تجاری ۳. قرارداد مابین صادرکننده و وارد کننده ۴. اظهارنامه گمرکی صادراتی ۵. فرمهای مربوط به ارزش خارجی ۶. فهرست عدل بندی ۷. رسیدهای حمل بار در پایانه ۸. رسید باجه ^۱	۱. بارنامه ۲. سیاهه تجاری ۳. قرارداد مابین واردکننده و صادرکننده ۴. اظهارنامه گمرکی وارداتی ۵. فهرست عدل بندی
ترکیه	۱. بارنامه ۲. گواهی مبدا ۳. سیاهه تجاری ۴. اظهارنامه گمرکی صادراتی ۵. فهرست عدل بندی ۶. گواهی استاندارد فنی کالا	۱. بارنامه ۲. گواهی مبدا ۳. دستور ترخیص کالا ۴. سیاهه تجاری ۵. اظهارنامه گمرکی وارداتی ۶. فهرست عدل بندی ۷. رسید حمل بار در پایانه ۸. گواهی استاندارد فنی کالا
انگلیس	۱. بارنامه ۲. سیاهه تجاری ۳. اظهارنامه گمرکی صادراتی ۴. فهرست عدل بندی	۱. بارنامه ۲. سیاهه تجاری ۳. اظهارنامه گمرکی وارداتی ۴. فهرست عدل بندی

Source: Doing Business ۲۰۱۴

^۱ Station Receipt

۲. انگلیس: ۱

با توجه به اینکه کشور انگلستان جزء اتحادیه اروپا می‌باشد، شرایط ورود و خروج کالا به این کشور بسته به اینکه طرف تجاری آن عضو اتحادیه اروپا باشد یا خیر، در بسیاری موارد متفاوت است.

۲-۱. تجارت با کشورهای خارج از اتحادیه اروپا

در خصوص کشورهای صادرکننده به انگلستان و واردکننده از آن که خارج از اتحادیه اروپا قرار دارند، مقررات و مدارک صادرات و واردات پیچیده است، لذا غالباً تجار از یک نماینده جهت تکمیل اظهارنامه گمرکی استفاده می‌کنند که می‌تواند نماینده مستقیم یا نماینده غیرمستقیم باشد.

فعال اقتصادی که از انگلستان اقدام به واردات از یا صادرات به کشورهای خارج از اتحادیه اروپا می‌نماید، قبل از شروع تجارت نیاز به اخذ "شماره شناسایی و ثبت فعال اقتصادی" (EORI) دارد و بایستی فرم C11 یا همان سند اداری واحد (SAD) را پر کند. این فرم، یک اظهارنامه کامل برای صادرات، واردات و ترانزیت است که می‌تواند به صورت دستی یا به صورت الکترونیک از طریق سیستم رسیدگی به حمل محموله‌های صادراتی و وارداتی (CHIEF)^۲ تسلیم شود.

شماره شناسایی و ثبت فعال اقتصادی (EORI)، یک شماره واحد در سر تا سر جامعه اروپا است که توسط مقام گمرکی کشور عضو به فعال اقتصادی (اشخاص حقیقی و حقوقی) مستقر در آن کشور واگذار می‌گردد. فعال اقتصادی، جهت انجام برخی امور گمرکی ملزم به دریافت این شماره شناسایی است که در سرتاسر اتحادیه اروپا معتبر می‌باشد. این شماره شناسایی از اول جولای ۲۰۰۹ در اتحادیه اروپا اعطاء می‌شود. موارد کاربرد این شماره شناسایی، علاوه بر استفاده در اظهارنامه گمرکی به هنگام تجارت با کشورهای خارج از اتحادیه اروپا، عبارتند از:

- ارائه به مقامات گمرکی در خصوص اطلاعات پیش از رسیدن و ارسال کلیه کالاهای وارد و خارج شده از منطقه گمرکات اتحادیه اروپا

- بعضاً شامل خرید برخی اقلام (مانند ماشین‌آلات، تجهیزات، کالاهای مورد نیاز در نمایشگاه‌ها، نمونه‌ها و ...)

توسط واحدهای کسب‌وکار از کشوری غیر عضو اتحادیه برای خود حتی اگر کسب‌وکار مذکور مشغول به تجارت نباشد.

- برای تبادل اطلاعات بین مقامات گمرکی و همچنین مابین مقامات گمرکی و دیگر ادارات دولتی

^۱ مطالب این بخش از دو منبع دولتی انگلیس گرفته شده است: www.gov.uk و سایت اداره درآمد و گمرک سلطنتی انگلستان (HMRC: Her Majesty's Revenue and Customs)

^۲ Customs Handling of Import and Export Freight system: یک سیستم پردازش صادرات و واردات برای تجار در اداره درآمد و گمرک سلطنتی انگلستان (HMRC) است.

شماره شناسایی و ثبت فعال اقتصادی، در صورتی که واحد اقتصادی در قلمرو گمرکات جامعه اروپا تاسیس شده باشد و به نحوی با گمرکات سر و کار داشته باشد، بایستی توسط مقام گمرکی کشور عضوی که در آن تاسیس شده است به ثبت برسد. ولیکن اگر کسب و کار مورد نظر در کشور عضو اتحادیه اروپا تأسیس نشده باشد، بایستی توسط مقام گمرکی کشور عضوی که برای بار اول در آن برخی کارهای گمرکی مشخص را انجام داده به ثبت برسد.

۱-۱-۲. واردات از کشورهای غیر عضو اتحادیه

برای واردات، پس از تسلیم اظهارنامه وارداتی و پذیرش آن توسط اداره درآمد و گمرک سلطنتی انگلستان (HMRC)، کالاها ترخیص نخواهند شد مگر آن که عوارض گمرکی و مالیات‌های لازم پرداخت شده باشند و در این صورت هر کالای ورودی با یک شماره ورود^۱ منحصر ثبت می‌شود. برای صادرات نیز فرم C۸۸ (SAD) بایستی تکمیل و به همراه کالا به اداره صادرات تحویل داده شود که به آن اظهارنامه پیش از حمل^۲ گفته می‌شود که این کار از طریق سیستم ملی صادرات (NES)^۳ به صورت الکترونیک قابل انجام است.

واردات از کشورهای غیر عضو اتحادیه اروپا متفاوت از واردات از کشورهای داخل این اتحادیه است. برای واردات از کشورهای غیر عضو، واردکننده بایستی اظهارنامه گمرکی ارائه دهد و بطور معمول عوارض واردات و مالیات بر ارزش افزوده واردات را بپردازد. از سوی دیگر، برای ورود کالا از خارج از اتحادیه اروپا، کد کالا^۴ لازم است. این کد، به طبقه‌بندی کالاها در زمینه عوارض گمرکی، مالیات و مقررات (مانند مجوزها) می‌پردازد. همچنین بسته به نوع کالا، مجوزهای وارداتی مختلفی بایستی از سازمان‌های مرتبط دریافت شوند. پرداخت عوارض گمرکی برای کالاهای وارداتی که برای اولین بار وارد اتحادیه اروپا شده‌اند عادی است. میزان این عوارض بستگی به طبقه‌بندی کالاها تحت رژیم تعرفه انگلستان و نوع تعرفه آن دارد. برای ورود برخی کالاها از کشورهای معین، امکان کاهش تعرفه یا نرخ صفر نیز وجود دارد. همچنین ترخیص کالا قبل از پرداخت مالیات بر ارزش افزوده انگلستان، مقدور نمی‌باشد.

^۱ Entry Number

^۲ Pre-shipment Declaration

^۳ National Export System

^۴ Commodity Code

تا زمانی که کالاها در انبار گمرک انگلستان یا دیگر کشورهای عضو اتحادیه اروپا هستند، نیاز به پرداخت مالیات بر ارزش افزوده یا عوارض گمرکی وجود نخواهد داشت و تنها زمانی بایستی پرداخت شود که کالاها وارد چرخه آزاد^۱ در کشوری عضو اتحادیه شوند.

۲-۱-۲. صادرات به کشورهای غیر عضو اتحادیه

صادرات به کشورهای خارج از اتحادیه اروپا، صادرات به "کشورهای ثالث" نامیده می‌شود. بدین منظور صادرکننده بایستی اظهارنامه صادراتی را از طریق سیستم ملی صادرات ارائه و در صورت لزوم نیاز به مجوز صادراتی نیز دارد. همچنین ممکن است الزام پرداخت عوارض گمرکی و مالیات در کشور مقصد وجود داشته باشد. مقررات صادراتی بر اساس کشور مقصد، متفاوت است. افزون بر آن، برای صادرات به خارج از اتحادیه اروپا نیاز به کد کالا وجود دارد.

۲-۲. تجارت با دیگر کشورهای عضو اتحادیه اروپا

۱-۲-۲. واردات از دیگر کشورهای داخل اتحادیه

واردات اکثر کالاها از دیگر کشورهای عضو اتحادیه اروپا، با حداقل نظارت گمرکی و غالباً بدون پرداخت عوارض گمرکی و مالیات بر ارزش افزوده میسر است و غالباً واردات نامیده نمی‌شود، بلکه به عنوان جابجایی (Movement) قید می‌گردد. با این حال، برای واردات از این کشورها نیاز به دریافت کد کالا وجود دارد، ولیکن مجوز وارداتی به‌طور معمول مورد نیاز نمی‌باشد، مگر در خصوص کالاهای خاص همانند جنگ‌افزارهای گرم. اگر کالا از کشور دیگری در اتحادیه به انگلستان جابجا شود، این جابجایی بایستی در اظهارنامه مالیات بر ارزش افزوده وارد شود. همچنین اگر ارزش کل کالاهای وارداتی بالغ بر ۱۲۰۰ هزار یورو باشد، الزام به پر کردن اظهارنامه آمار داخلی (آمار تجارت کالا بین کشورهای عضو اتحادیه اروپا)^۲ وجود دارد.

۲-۲-۲. صادرات به دیگر کشورهای داخل اتحادیه

صادرات درون منطقه اتحادیه اروپا، محموله‌های ارسالی (Dispatches) نامیده می‌شود. برای صادرات به کشورهای عضو اتحادیه اروپا، نیازی به پرداخت عوارض و کنترل گمرکی وجود ندارد. مقررات و استانداردهای محصول نیز در اغلب کشورهای اتحادیه اروپا مشابه است. اگر کالایی در انگلستان به فروش برسد، همانند آن است که با استانداردهای دیگر کشورهای اتحادیه مطابقت دارد. در خصوص محموله‌های ارسالی درون اتحادیه اروپا، پرداخت مالیات بر ارزش افزوده ضروری است. اگر مشتری در کشور خود، مالیات بر ارزش افزوده را به ثبت رسانده باشد (بر اساس نرخ کشور خودش)،

^۱ کالاهایی که در اتحادیه اروپا تولید و سپس به دیگر کشورهای این اتحادیه ارسال می‌شوند جزء چرخه آزاد محسوب می‌شوند و لذا معاف از پرداخت عوارض گمرکی هستند.

^۲ Intrastate Declaration

صادرکننده دیگر آن را پرداخت نخواهد کرد و تنها نیاز به شماره ثبت مالیات بر ارزش افزوده مشتری خود برای اظهارنامه مالیات بر ارزش افزوده و مدارکی دارد که نشان دهد در محدوده زمانی معین (معمولا سه ماه) کالاها ارسال شده است. ولیکن اگر مشتری، مالیات بر ارزش افزوده را به ثبت نرسانده باشد، صادرکننده بایستی آن را بر اساس نرخ انگلستان پرداخت کند، مگر آن که تحویل کالا را تقبل و ارزش کالا بالغ بر میزان معینی به نام "آستانه فروش از راه دور"^۱ باشد (این آستانه در کشورهای عضو اتحادیه اروپا متغیر است)، که در این صورت از پرداخت مالیات بر ارزش افزوده معاف است.

۲-۳. صادرات از طریق کشورهای عضو اتحادیه اروپا

جابجایی کالا از طریق کشورهای عضو اتحادیه اروپا به کشورهای خارج از اتحادیه، صادرات غیرمستقیم نامیده می‌شود که نیاز به رویه‌ها و مدارک خاصی به شرح زیر دارد که غالباً متأثر از مقصد نهایی کالا است:

- الزام به پر کردن اظهارنامه صادراتی (حتی اگر کالا در ابتدا از طریق یک کشور اتحادیه اروپا جابجا شده باشد)
- مجوزهای صادراتی و دیگر نظارت‌های لازم بر اساس کشور مقصد
- در صورتی که خروج کالا از اتحادیه اروپا قابل اثبات باشد، نیازی به پرداخت مالیات بر ارزش افزوده وجود ندارد.
- الزام به دریافت مجوز نظارت بر تجارت در صورت جابجایی کالاهای تحت نظارت استراتژیک (همانند کالاهای نظامی یا دفاعی) بین دو کشور غیر عضو اتحادیه اروپا
- در صورت حمل دریایی کالا از طریق انگلستان ممکن است نیاز به دریافت مجوز انتقال محموله^۲ نیز وجود داشته باشد.

۳. چین:

سیستم اعطای مجوز صادرات و واردات^۳ در چین یکی از مهم‌ترین مسائل در مدیریت تجارت خارجی این کشور محسوب می‌شود. در سال ۱۹۵۰ دولت مرکزی "قوانین موقتی در خصوص مدیریت تجارت خارجی" را صادر کرد که در آن تصریح شده بود به منظور صادرات و واردات هر کالایی، صادرکنندگان و واردکنندگان باید از واحد اجرایی تجارت خارجی محلی^۴ درخواست مجوز صادرات و واردات کنند. این شروع به کار سیستم اعطای مجوز صادرات و واردات در چین بود. در سال ۱۹۸۰ وزارت تجارت خارجی و روابط اقتصادی، "قانون موقت سیستم مجوز صادرات" را وضع کرد. طبق این قانون، شرکت‌هایی که به امور صادرات اشتغال

^۱ distant selling Threshold

^۲ Transshipment License

^۳ Import and Export Licensing System

^۴ Local Foreign Trade Administrative Department

داشتند، باید درخواست خود را به وزارت تجارت خارجی و همکاری های اقتصادی^۱ یا اداره تجارت خارجی ارائه می دادند. سپس در صورت پذیرش درخواست، باید در اداره تجارت خارجی مربوطه یا ادارات گمرک^۲ ثبت نام کرده و اسناد پذیرش را ارائه می دادند و فقط بعد از طی این مراحل می توانستند به صادرات اقدام کنند. در سال ۱۹۸۴ شورای دولتی، "قوانین موقت جمهوری خلق چین برای سیستم اعطای مجوز صادرات و واردات کالا" را منتشر کرد. در این قانون عنوان شد که واردات کلیه کالاها به کشور نیاز به مجوز واردات بر طبق مقررات دولتی دارد. همچنین اشاره شده بود که ضروری است، از قبل برای مجوز واردات درخواست شود و فقط بعد از آن است که سفارشات می تواند در شرکت تجارت خارجی مربوطه انجام شود و تأکید شده است که وزارت تجارت خارجی و همکاری های اقتصادی، مسئول تنظیم لیست کالاهای نیازمند تهیه مجوز واردات است. از سال ۱۹۹۲ چین به تدریج کنترل بر واردات را کاهش داد. به طور مثال، برخی از مجوزها و سهمیه های وارداتی و همچنین میزان کنترل بر واردات یا کاهش پیدا کرد یا منسوخ شد. در سال ۱۹۹۴ وزارت تجارت خارجی و همکاری های اقتصادی، مجدداً "ممنوعیت های موقتی را بر روی سهمیه وارداتی کالاهای معمولی" برقرار کرد. این قانون اشاره می کرد که سیستم مدیریت واردات چین در تطابق با قوانین مربوطه به گات اصلاح می شود.

در سال ۱۹۹۸ چین کنترل هایی که از طریق مجوزها و سهمیه های وارداتی بر روی اکثریت قریب به اتفاق کالاهای مشمول این اقدامات کنترلی جاری بود حذف کرد، اما مجوزهای واردات در خصوص تعداد کمی از محصولات مربوط به صنعت کالاهای نوزادان - که نیاز به حمایت ویژه داشت - باقی ماندند.^۳

هم اکنون بر اساس ماده ۹ قانون تجارت خارجی چین (۲۰۰۴)^۴، عاملان اقتصادی شاغل به فعالیت در زمینه صادرات و واردات کالا یا تکنولوژی در چین، می بایست در اداره تجارت خارجی تحت نظارت شورای دولتی^۵ یا اداراتی که مطابق مقررات تعیین می شوند ثبت نام نمایند مگر اینکه بر اساس قوانین، مقررات و نظر اداره تجارت خارجی تحت نظارت شورای دولتی، نیازی به ثبت نام وجود نداشته باشد. همچنین بر اساس این ماده، چنانچه ثبت نام در موارد لازم صورت نگیرد گمرکات، مجاز به انجام فرآیندهای مربوط به اظهارنامه، بازرسی^۶ و ترخیص کالاهای صادراتی و وارداتی مربوطه نمی باشند.^۷

^۱ Ministry of Foreign Trade and Economic Cooperation

^۲ Custom Houses

^۳ <http://english.mofcom.gov.cn/aarticle/policyrelease/internationalpolicy/200705/20070504710845.html>

^۴ Foreign Trade Law of the People's Republic of China

^۵ State Council

^۶ Examination

^۷ <http://english.mofcom.gov.cn/aarticle/policyrelease/internationalpolicy/200705/20070504710845.html>

۳-۱. واردات

در حال حاضر، واردات بسیاری از کالاها در چین نیاز به هیچ‌گونه مجوزی ندارد و واردات این دسته از محصولات، آزادانه انجام می‌شود، اما در خصوص کالاهای مشمول محدودیت، اعطای مجوز واردات از سه طریق انجام می‌شود:

۱. اداره مجوز واردات^۱
۲. اعطای خودکار مجوز واردات^۲
۳. اداره تعیین سهمیه نرخ تعرفه واردات^۳

روش اول، مدیریت مجوز واردات، برای کلیه محصولات شامل محدودیت واردات از جمله محصولات شیمیایی که ممکن است برای سلاح نظامی استفاده شوند، داروهای سمی و مواد آسیب رسان به لایه اوزن قابل اجرا است. اعطای مجوز واردات خودکار مربوط به کالاهای بدون محدودیت وارداتی اما نیازمند بازرسی است که شامل: ماکیان، روغن سبزیجات، مشروبات الکلی، تنباکو، پنبه نسوز، مس، سنگ معدن، ذغال سنگ، اسید ترفتالیک^۴، ماده اولیه پلاستیک، لاستیک طبیعی، لاستیک سینتتیک، کاغذ باطله، الیاف سلولزی، آلومینیوم، آلومینیوم، محصولات الکترونیکی و مکانیکی، سنگ آهن، نفت خام، نفت فرآوری شده، آفت کش، کود شیمیایی، لاستیک وسائط نقلیه، ورق‌های پلی استر، استیل و تریلن می‌شود.

اما در خصوص روش سوم که سهمیه نرخ تعرفه واردات نام دارد ذکر این نکته ضروری است که این روش نوعی سیاست تجاری است که به‌عنوان ابزاری جهت حمایت از تولیدات داخلی در برابر کالاهای مشابه وارداتی مورد استفاده قرار می‌گیرد. در این روش، یک آستانه مقداری (سهمیه) تعیین می‌شود، سپس در صورتی که میزان واردات کالای مورد نظر پایین‌تر از مقدار آستانه باشد، نرخ تعرفه پایین (برخی اوقات حتی صفر) به آن تعلق می‌گیرد و در صورت واردات بالاتر از مقدار سهمیه تعیین‌شده، نرخ تعرفه بسیار بالاتری به آن تخصیص می‌یابد. هم‌اکنون این ابزار در چین در خصوص واردات کتان، گندم، شکر، پشم و کود شیمیایی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

این سه سیستم اعطای مجوز برای کالاهای وارداتی از کلیه کشورها قابلیت اجرایی دارد. چین کلیه محدودیت‌های کمی را بر روی واردات از اول ژانویه ۲۰۰۵ حذف کرد و محصولاتی که قبلاً شامل محدودیت واردات می‌شدند در حال حاضر به گروه واردات آزاد یا اعطای مجوز خودکار وارد شده است. اعطای مجوز واردات توسط وزارت بازرگانی^۵ و سلف آن یعنی وزارت تجارت خارجی و همکاری‌های اقتصادی سابق انجام

^۱ Import License Administration

^۲ Automatic Import Licensing

^۳ Import Tariff Rate Quota (TRQ) Administration

^۴ Terephthalic Acid

^۵ Ministry of Commerce (MOFCOM)

می‌شود. وزارت بازرگانی هر ساله به شکل بیانیه وزارتخانه، فهرست کالاهایی را که هدف مجوزهای وارداتی هستند منتشر می‌کند. یک مجوز وارداتی، برای یک سال تقویمی دارای اعتبار است.^۱

۳-۲. صادرات

برای صادرات هر نوع کالایی در چین، صادرکنندگان یا باید مجوز اختصاصی صادرات داشته باشند یا می‌توانند از مجوز صادرات یک شرکت دیگر استفاده کنند. نکته مهم آن است که فقط شرکت‌های دارای مجوز صادرات معتبر، اجازه دریافت و سپس تبدیل پول خارجی را دارند. شرکت‌های بدون مجوز صادرات فقط می‌توانند به واحد پول رایج کشور چین فاکتور صادر کرده و پول دریافت کنند.^۲ دولت چین برای کالاهایی که هدف محدودیت صادراتی قرار می‌گیرند، سیستم مدیریت اعطای مجوز صادراتی را اجرا می‌کند. سه نوع اعطای مجوز صادراتی در چین وجود دارد:

۱. مجوز سهمیه صادراتی^۳ (به طور مثال گندم، کتان، نفت خام و ذرت)

۲. مزایده سهمیه صادراتی^۴ (به طور مثال منیزیم)

۳. مجوز صادرات (به طور مثال گوشت گاو، جوجه، گوشت خوک)

وزارت بازرگانی و اداره کل گمرک^۵ به طور مشترک دفترچه کالاهای صادراتی نیازمند مجوز را هر ساله منتشر می‌کنند. برای سال ۲۰۱۳، تعداد ۴۸ گروه کالایی، هدف مدیریت اعطای مجوز صادراتی قرار گرفت. به طور عمومی، هر مجوز صادراتی برای یک دسته کالا قابل استفاده است. طولانی‌ترین دوره اعتبار یک مجوز صادراتی ۶ ماه است که باید در طول یک سال از زمان صدور از آن استفاده شود.^۶ در حال حاضر، مرجع مسئول برای پذیرش و صدور مجوز صادرات عبارتند از: وزارت بازرگانی، نماینده مخصوص وزارت بازرگانی در دفاتر مستقر در بندرهای مهم، واحد اجرایی وزارت بازرگانی در ایالت‌ها، مناطق خودمختار و شهرداری‌هایی که به طور مشخص در برنامه دولت تعیین شده‌اند. صدور مجوز بر اساس کالا و طبقه‌بندی منطقه‌ای است.

صدور مجوز توسط مقام ذیربط، ظرف سه روز کاری پس از تکمیل و تحویل فرم درخواست مجوز انجام می‌شود. فرم درخواست مجوز صادرات در ۴ نسخه تهیه می‌شود که سه نسخه از آن متعلق به متقاضی است و

^۱ http://export.gov/china/build/groups/public/@eg_cn/documents/webcontent/eg_cn_۰۳۷۸۹۴.pdf

^۲ http://zg-sourcing.com/en_US/shipping-management/chinese-export-procedures

^۳ Export quota license

^۴ Export quota tender

^۵ General Administration of Customs

^۶ <http://www.china-briefing.com/news/۲۰۱۳/۰۳/۱۹/chinas-import-and-export-licensing-framework.html>

پس از تأیید توسط مقامات مسئول، با استفاده از این فرم‌ها رویه‌های مرتبط با اظهارنامه گمرکی و تسویه بانکی^۱ قابل انجام خواهد بود.^۲

۴. ترکیه:

در این بخش به بررسی مجوزهایی که اخذ آن‌ها در ترکیه جهت انجام تجارت خارجی ضروری می‌باشد، پرداخته شده است.

۴-۱. واردات^۳

رژیم واردات ۱۹۹۶ ترکیه، مجوز واردات^۴ و مجوز واردات از یک بانک^۵ را به عنوان پیش نیاز واردات منسوخ کرد. یک وارد کننده در این کشور تنها به یک شماره مالیاتی^۶ برای واردات نیازمند است، مگر در موارد خاص نظیر کالاهای پرخطر که تنها توسط سازمان‌های ذیربط وارد می‌شوند. همچنین، در خصوص کالاهای کشاورزی نیاز به مجوزهای کنترلی از وزارت کشاورزی و سازمان‌های مرتبط می‌باشد.^۷

مدارک لازم برای واردات:

۱. فاکتور یا سیاهه خرید تجاری
۲. گواهی مبدا
۳. بارنامه حمل کالا
۴. پیش فاکتور
۵. گواهی سلامت کالا برای کالاهای خاص (نظیر کالاهای کشاورزی)
۶. برای واردات کالاهایی نظیر نوشیدنی‌های الکلی و تنباکو، لوازم بهداشتی و دارویی، مدارک دیگری از سازمان‌های مرتبط لازم است.

^۱ Bank Settlements

^۲ <http://www.chinaimportexport.org/china%E۲%۸۰%۹۹s-export-license/>

^۳ به نقل از: www.globaltrade.net

^۴ Import License

^۵ Import Authorization (from a bank)

^۶ Tax Number

^۷ علاوه بر منبع مورد استفاده، تأیید این مطالب از شورای مشترک ایران و ترکیه نیز اخذ شد. این شورا ضمن تماس با اتاق بازرگانی ترکیه تأیید کرد که برای تجارت در این کشور باید شماره مالیاتی اخذ و به اتاق بازرگانی ارائه گردد، تا اجازه تجارت داده شود. این موضوع در سایت هیأت روابط اقتصادی خارجی (DEIK) این کشور نیز تصریح شده است که برای انجام واردات در ترکیه، داشتن شماره مالیاتی تنها مدرک ضروری - البته در کنار سایر مدارکی که به صورت استاندارد در همه کشورها برای واردات مورد نیازند - تلقی می‌شود. DEIK سازمانی برای جامعه کسب و کار ترکیه است که با هدف کمک به پیوستن ترکیه و بخش خصوصی این کشور به فرآیند جهانی شدن تأسیس شده است. این سازمان در سال ۱۹۸۶ بر اساس دستور نخست وزیر تأسیس شد و تحت رهبری اتحادیه اتاق‌های بازرگانی این کشور اداره می‌گردد.

علاوه بر موارد فوق، بر اساس مقررات منتشره در روزنامه رسمی ترکیه در سال ۲۰۰۷، واردکنندگان برای واردات کالاهایی که ملاحظات زیست محیطی دارند، ملزم به کسب مجوز کنترل از وزارت محیط زیست این کشور می‌باشند.

۲-۴. صادرات^۱

مبنای قانونی مقررات صادراتی در کشور ترکیه، "حکم رژیم صادرات"^۲ منتشره در سال ۱۹۹۶ است. بر اساس این قانون و معیارهای مرتبط با آن، مقررات مربوط به صادرات متناسب با تعهدات بین‌المللی ترکیه، علی‌الخصوص ساختار سازمان جهانی تجارت و اتحادیه گمرکی^۳ تنظیم گردیده است. در این کشور همه کالاها به جز کالاهایی که صادرات آنها بر اساس قانون، احکام و توافقات بین‌المللی ممنوع است، در چارچوب ساختار حکم رژیم صادرات کشور ترکیه، می‌توانند به طور آزاد صادر شوند.

^۱ به نقل از سایت هیئت روابط اقتصادی خارجی ترکیه : <http://en.deik.org.tr>

^۲ Export Regime Decree

^۳ Costumes Union

جمع‌بندی:

تلاش اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران همواره بر آن بوده است تا آنچه برای افزایش رقابت-پذیری و بهبود فضای کسب و کار کشور مفید فایده بوده و اثرات بلند مدت آن برای اقتصاد ایران قابل توجه است، از مرحله تئوری به مرحله قانون‌گذاری و اجرا وارد شود.

یکی از ظرفیت‌های مصوب در برنامه پنجم توسعه کشور، تأسیس کمیته اصلاح مستمر قوانین و مقررات است. این کمیته که اتاق ایران هم در آن حضور دارد، وظیفه بازنگری مستمر قوانین و مقررات به منظور شناسایی قوانین، مقررات و بخشنامه‌های محل تولید و سرمایه‌گذاری در ایران را عهده‌دار می‌باشد. برخی از قوانین جاری در کشور متعلق به دهه‌های گذشته است و بازنگری در آنها در کنار قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار، به طور قطع به اصلاح فضای اقتصادی کشور کمک خواهد کرد.

یکی از قوانین دست و پاگیر تجارت فرامرزی موضوع کارت بازرگانی می‌باشد که مدت مدیدی است در کشورهای دیگر منسوخ شده است، در حالی که صدور و تمدید کارت بازرگانی در ایران فرآیند طولانی‌ای دارد و عاملی در کند شدن فرآیند تجارت خارجی است. در مطالعه تطبیقی به عمل آمده، در کشور انگلیس در مقایسه با دو کشور چین و ترکیه، کمترین تعداد مدارک برای انجام تجارت فرامرزی مورد نیاز است. این مدارک که برای صادرات و واردات یکسان هستند عبارتند از: بارنامه، سیاهه تجاری، اظهارنامه گمرکی صادراتی- وارداتی و فهرست عدل‌بندی. در دو کشور چین و ترکیه علاوه بر این موارد، اسناد دیگری نیز جهت انجام تجارت خارجی مورد نیاز است که بسته به نوع تجارت خارجی (صادرات یا واردات) متفاوت است، اما در عین حال مجوزی تحت عنوان کارت بازرگانی رایج نبوده و عمدتاً شماره شناسایی و ثبت فعالیت اقتصادی و بعضاً شماره مالیاتی برای انجام امور گمرکی مورد استناد قرار می‌گیرد.

در ایران، مطابق ماده ۳ قانون مقررات صادرات و واردات، مصوب ۱۳۷۲/۷/۴ مجلس شورای اسلامی، مبادرت به امر صادرات و واردات کالا به صورت تجاری مستلزم داشتن کارت بازرگانی است که توسط اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران صادر و به تأیید وزارت بازرگانی (وزارت صنعت، معدن و تجارت) می‌رسد. این در حالی است که برای مثال، در انگلستان، تجارت خارجی با کشورهای غیرعضو اتحادیه اروپا نیازمند اخذ شماره شناسایی و ثبت فعال اقتصادی است. داشتن این شماره شناسایی برای انجام امور گمرکی در محدوده اتحادیه اروپا ضروری است. در چین، صادرات و واردات کالا یا تکنولوژی بر اساس قانون تجارت خارجی این کشور منوط به ثبت نام در اداره تجارت خارجی تحت نظارت شورای دولتی است. البته تجارت برخی از کالاها یا تکنولوژی‌ها در قوانین و مقررات این کشور، از ثبت نام در این اداره معاف شده است. در کشور ترکیه، تجارت خارجی با تأیید اتاق بازرگانی محل تأسیس واحد اقتصادی امکان‌پذیر است که در خصوص واردات، این مجوز با ارائه شماره مالیاتی از طرف فعال اقتصادی به اتاق بازرگانی صادر می‌گردد. صادرات کلیه کالاها در این کشور- به جز در خصوص کالاهایی که بر اساس قوانین و احکام بین‌المللی ممنوع است- می‌تواند آزادانه انجام شود.